

ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
Української академії аграрних наук

На правах рукопису
УДК 631.338

ДОЛИНСЬКИЙ Віктор Прокопович

Організаційно-економічна реструктуризація
кормовиробництва в Україні

08.07.02 - економіка сільського господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1997

АВ 38.653

Дисертацією є рукопис.

Дисертаційна робота виконана в Національному аграрному університеті (м.Київ)

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор Зимовець Віктор Наумович, головний науковий співробітник Інституту аграрної економіки УААН;

доктор економічних наук, професор Шкільов Олександр Васильович, Національний аграрний університет;

доктор економічних наук, професор Чепурнов Іван Андрійович, завідуючий кафедрою Українського університету харчових технологій.

Провідна установа: Закарпатський науково-дослідний інститут агропромислового виробництва УААН с.В.Бахта, Берегівський район Закарпатської області .

Захист відбудеться " 18 " листопада 1997р. о 14-й годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26.350.01. по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук в Інституті аграрної економіки УААН (252127 м.Київ.- вул. Героїв оборони,10, конференц. зал, 3-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту аграрної економіки м.Київ, вул.Героїв Оборони, 10, 2-й поверх.

Автореферат розісланий

1997 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

Малік М.Й.

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00728748 (-)

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Актуальність теми дослідження. Довгострокова програма соціально - економічного розвитку і розміщення галузей АПК України передбачає докорінні зміни в розвитку продуктивних сил, прискорення науково- технічного прогресу, підвищення вкладу економічної науки в розв'язок проблем реформування виробничих відносин, повне задоволення потреб населення всіх регіонів країни в продуктах харчування.

Перехід економіки України на ринкові відносини характеризується необхідністю розробки основних шляхів розвитку всіх галузей АПК на перспективу. До них відноситься в першу чергу розвиток галузей тваринництва, що формують ринок продовольства для населення. Показники виробництва цих галузей внаслідок зменшення виробництва м'яса, молока і яєць не забезпечують реальні потреби України.

Умови, що склалися, потребують створення ефективного економічного механізму господарювання різних господарських суб'єктів. До таких господарських суб'єктів АПК належить галузь кормозабезпечення, від якої залежить стан і ефективність тваринництва, формування ринку продовольства тваринницької продукції.

Сучасні тенденції у виробництві і споживанні продукції тваринництва значною мірою обумовлені розвитком галузі кормовиробництва, ресурси якої займають значну питому вагу у природних ресурсах України. За досліджуваний період посівні площі основних кормових культур (кормових коренеплодів, кукурудзи на силос і зелений корм, однорічних та багаторічних трав) зменшилися відповідно на 20,5, 4,8 і 20,7%. Зменшення урожайності привело до зниження валових зборів кормових культур: кормових коренеплодів з 27,27 тис. тонн в 1990 році до 14,526 в 1996 році, відповідно кукурудзи на силос і зелений корм з 98,372 до 46,17, однорічних трав на сіно з 31,104 тис.т до 603 тис.т, багаторічних трав з 5,511 тис.т до 4,231 тис.т. Виробництво зерна кукурудзи скоротилося на 1,5 мільйона тонн.

Становище, що склалося в галузі кормовиробництва України, привело до зниження витрат кормів худобі і птиці. Так, витрати кормів худобі і птиці в 1990 році у всіх категоріях господарств складала 103,6 млн.корм.од.(питома вага концентрованих кормів 34,3 %), а в 1995 році 85,6 млн.корм.од. (відповідно концентровані корми 31,4 %).

Кормові ресурси займають значну питому вагу у природних ресурсах України і потребують обґрунтування оптимальних рішень для ефективного їх використання.

Виробничий цикл кормовиробництва України включає в себе множини процесів та умов, що впливають на формування кормових

ресурсів і їх використання. Наукове розв'язання цієї проблеми вимагає обґрунтування пріоритетного розвитку теоретичних і практичних досліджень з проблем кормозабезпечення, зв'язаної з формуванням ринку продовольства продукції. Успішний економічний розвиток цієї галузі залежить від можливостей кормозабезпечення, що, в свою чергу, потребує перебудови цієї галузі і розробки спеціальних заходів по підвищенню її ефективності в ринкових умовах, в тому числі оцінки ресурсного потенціалу кормовиробництва в природних зонах України і його ефективності. Проведені розрахунки показують, що набуває великого практичного значення вивчення регіонального аспекту ефективності кормозабезпечення та формування ринку продукції тваринництва в умовах створення нових форм господарювання.

Зростаючий попит населення на продукти харчування тваринницького походження ставить підвищені вимоги до подальшого збільшення виробництва кормів в Україні. Обґрунтування основних напрямків раціонального використання кормових ресурсів, потребує створення таких систем кормозабезпечення, що базуються на нових технологіях кормовиробництва з врахуванням екологічних та технологічно-біологічних вимог до кормів, збереження маси і поживності кормових ресурсів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка комплексу заходів і обґрунтування шляхів організаційно-економічної реструктуризації кормозабезпечення тваринництва України, направленої на ефективне використання кормових ресурсів в умовах розвитку економіки на ринкових засадах. Для досягнення мети дослідження були поставлені такі задачі:

- обґрунтувати пріоритетний розвиток теоретичних і практичних досліджень з проблем кормовиробництва, зв'язаної з формуванням ринку продовольства в умовах реструктуризації і створення нових форм господарювання;
- розробити організаційно-технологічні моделі кормозабезпечення для господарств різних форм власності;
- моделі взаємодії власне кормовиробництва з комбікормовими заводами України на перспективу;
- виконати аналіз розвитку кормовиробництва на основі функціонального, управлінського і системного підходів;
- економічне обґрунтування структури посівних площ і сівозмін в окремих регіонах України;
- розробити заходи по інтенсифікації кормовиробництва як важливого фактору одержання дешевих і якісних кормів в умовах конкуренції і вільного ціноутворення;
- визначити вплив забезпеченості тварин повноцінними кормами на їх продуктивність і собівартість продукції в умовах ринкової економіки;

- розробити науково-методичне забезпечення інформаційних технологій для господарств різних форм власності з метою ефективного їх взаємозв'язку з комбікормовими заводами;

- дослідити основні напрями впливу структурної невірноваженості сільськогосподарського виробництва на формування кормової бази господарств України;

- обґрунтувати основні напрями дальшого розвитку контрактної системи формування продовольчих і сировинних ресурсів, а також розробити конкретні механізми їх реалізації в кожній природно-економічній зоні;

- розробити основні напрямки вкладення інвестиційних ресурсів у кормовиробництво на природних кормових угіддях та шляхи інтеграції галузей кормозабезпечення і тваринництва в ринкових умовах.

Предмет і об'єкти дослідження. Предметом дослідження є методологія організації і ефективності використання кормових ресурсів в умовах реструктуризації господарських формувань та регулювання економічних відносин між кормовиробництвом та тваринництвом. Об'єктом досліджень є кормовиробництво сільськогосподарських підприємств суспільного і приватного секторів.

Методологія та методи дослідження. Теоретичною і методичною базою дослідження послужили методи системного підходу до вивчення економічних явищ, які використовуються в ринковій економіці, законодавчі і нормативні акти органів державної влади країни з питань розвитку АПК, фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем ефективності кормовиробництва і кормозабезпечення тваринництва.

При підготовці дисертаційної роботи застосовувалися такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний, індексний, статистичних групувань, системного і порівняльного аналізу, економіко-математичного моделювання, прогнозування тощо, що дозволило одержати науково обґрунтовані результати досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові результати, що визначають новизну і виносяться на захист, полягають в наступному:

- обґрунтовані шляхи розв'язання проблеми кормозабезпечення тваринництва України в перехідний період до ринкових умов з метою збереження ресурсного потенціалу кормовиробництва та формування ринку продукції тваринництва в умовах створення нових форм господарювання;

- розроблені організаційно-технологічні моделі кормозабезпечення для різних форм власності в умовах реструктуризації організаційних форм виробництва;

- обґрунтовані тенденції розвитку галузі кормовиробництва на макро- та мікроекономічному рівнях розвитку економіки України;

структура посівних площ кормових культур та відповідності темпів росту чисельності поголів'я тварин наявному кормовому потенціалу галузі;

- розроблено науково-методичне забезпечення та методи інформування сільськогосподарських товаровиробників про рівень кормової конверсії (РКК), що мають комбікорми;

- досліджені основні напрямки впливу структурної неврівноваженості сільськогосподарського виробництва на формування кормової бази господарств та розробці механізму досягнення рівноваги в ринкових умовах;

- внесені пропозиції по підвищенню ефективності кормовиробництва в результаті взаємодії з комбікормовими заводами України, необхідності появи комерційних фірм на базі хлібоприймальних пунктів та біржі кормових ресурсів;

- розроблено механізм реформування відносин власності та створення підприємницьких структур ринкового типу в галузі кормовиробництва;

- обґрунтовані шляхи інтеграції галузей кормовиробництва та тваринництва в ринкових умовах, направлених на розвиток міждержавного обміну продукцією сільського господарства та інтеграційних процесів в АПК.

Основні результати, одержані автором, які виносяться на захист:

- особливості організаційно-економічної реструктуризації кормозабезпечення тваринництва в різних організаційних формах виробництва;

- організаційно-технологічні моделі кормовиробництва різних організаційних структур;

- методика розрахунку відповідності темпів росту чисельності поголів'я тварин наявному кормовому потенціалу галузі;

- пропозиції по підвищенню ефективності кормовиробництва в результаті взаємодії з комбікормовими заводами України, необхідності появи спеціалізованих комерційних фірм на базі хлібоприймальних пунктів та біржі кормових ресурсів;

- шляхи інтеграції галузей тваринництва і кормовиробництва в ринкових умовах, направлених на розвиток міжрегіонального обміну продукцією, механізм розподілу і управління інтеграційними процесами в АПК окремих регіонів;

- методика розробки комплексних цільових програм розвитку кормовиробництва в умовах конкуренції і підприємницького маркетингу, реформування управлінської та організаційної структури галузі кормозабезпечення.

Апробація результатів дослідження: Результати наукових досліджень доповідалися на міжнародній науково-практичній конференції "Технології виробництва, переробки та використання сої" (30-31.08.1993р., м.Мукачево), науково-практичних конференціях

професорсько - викладацького складу Національного аграрного університету (1987, 1990, 1992 - 1996р.р., м.Київ), семінарах Закарпатського інституту агропромислового виробництва УААН (1993 - 1996р.р.), нараді - семінарі "Інтенсивна технологія виробництва і заготівлі кормів" (1990 рік, Львів), на конференції по нетрадиційних методах застосування кормових добавок для с.г. тварин (м. Красноярськ, 1987р.), регіональній науково - виробничій конференції " Рациональне використання кормових ресурсів зони Карпат" (Ужгород, 1987р.), міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми агропромислового комплексу гірського району Карпат" (Н. Ворота - В. Бакта, 1994 р.), міжнародній науково - практичній конференції "Випробування, прогнозування і адаптація до виробничих умов вітчизняної та зарубіжної техніки для рослинництва та тваринництва (17 - 19.10.1995р., Дослідницьке, Київська обл.), міжнародній конференції "Україна в світових земельних, продовольчих і кормових ресурсах і економічних відносинах" (Вінниця, 1995 р.).

Результати наукових досліджень впроваджувалися на експериментальній базі зональної Гірсько - Карпатської сільськогосподарської дослідної станції і доповідалися на п'яти зональних науково-практичних семінарах з проблем інтенсифікації кормовиробництва у сільськогосподарських підприємствах зони Українських Карпат (1986 - 1991 р.р.).

Результати окремих розділів дослідження включалися структурними частинами до річних звітів про науково - дослідну роботу зональної Гірсько - Карпатської дослідної станції (1989-1991р.р.).

Практична цінність роботи: За результатами проведених досліджень розроблені рекомендації щодо шляхів реформування галузі кормовиробництва в системі нових організаційних форм господарювання. Основні положення роботи використані при розробці системи кормовиробництва і впроваджені на експериментальній базі зональної Гірсько-Карпатської сільськогосподарської станції (1986-1991 рр.), окремих колективних сільськогосподарських підприємств Закарпатської (1994р.), Київської (1993р.), Вінницької (1995р.) областей, фермерських господарств Закарпатської області (1996р.).

Публікації. Основні результати досліджень знайшли відображення в 4-х монографіях та підручниках, публікаціях в журналах та збірниках загальним обсягом 49 др. арк.

Обсяг дисертаційної роботи. Результати дисертаційного дослідження викладені на 345 стор. комп'ютерного тексту, в т.ч. містять 20 таблиць, 15 рисунків та додаток на 6 стор. Список використаної літератури включає 178 найменувань.

Структура дисертаційної роботи.

ВСТУП.

РОЗДІЛ I. Особливості регіонального розвитку галузі кормовиробництва АПК України в перехідний період до ринкових відносин. 1.1. Шляхи реформування галузі кормовиробництва в системі нових організаційних форм господарювання АПК. 1.2. Особливості формування ресурсного забезпечення кормовиробництва. 1.3. Методи удосконалення управлінської та організаційно-технологічної структури систем кормозабезпечення тваринництва.

РОЗДІЛ II. Регіональна ефективність систем кормозабезпечення тваринництва. 2.1. Ефективність кормових ресурсів та галузевих технологій виробництва кормів і їх взаємозв'язку з тваринництвом регіону. 2.2. Основні фактори і умови формування систем кормозабезпечення в ринкових умовах. 2.3. Екологічні та технологічно-біологічні вимоги до кормів і якість тваринницької продукції.

РОЗДІЛ III. Економічна оцінка та шляхи удосконалення макрота мікроекономічної структури кормовиробництва України. 3.1. Порівняльно-економічна оцінка систем кормозабезпечення тваринництва регіонів.

3.2. Шляхи збереження маси і поживності кормових ресурсів в нових умовах господарювання. 3.3. Роль і значення державної підтримки ефективного виробництва та продуктивного використання кормових ресурсів.

РОЗДІЛ IV. Шляхи вдосконалення кормовиробництва в системі продовольчих зв'язків регіону. 4.1. Оптимізація ресурсного забезпечення кормовиробництва сільськогосподарських підприємств. 4.2. Основні напрямки підвищення ефективності природних кормових угідь та інфраструктури галузі. 4.3. Шляхи інтеграції галузей кормозабезпечення і тваринництва в системі продовольчих зв'язків.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ. ДОДАТКИ.

Основний зміст дисертації

1. Реформування аграрної сфери України передбачає оптимальне поєднання ефективних заходів, спрямованих на реструктуризацію і розвиток ринкових форм господарювання з активною державною підтримкою, визначає напрями техніко-технологічного переоснащення агропромислового виробництва в період його реструктуризації, інтеграційних процесів у його галузях. Основними шляхами такого розвитку економіки є докорінне поліпшення наявного ресурсного потенціалу кормовиробництва, його якісних і кількісних параметрів. Аналіз виробничого циклу і взаємозв'язків кормовиробництва показує, що він включає множини процесів та умов, що впливають на формування кормових ресурсів і ефективність їх використання (рис.1). Успішне розв'язання цієї проблеми вимагає визначення в процесі кормовиробництва економічної доцільності факторів його формування, закономірностей

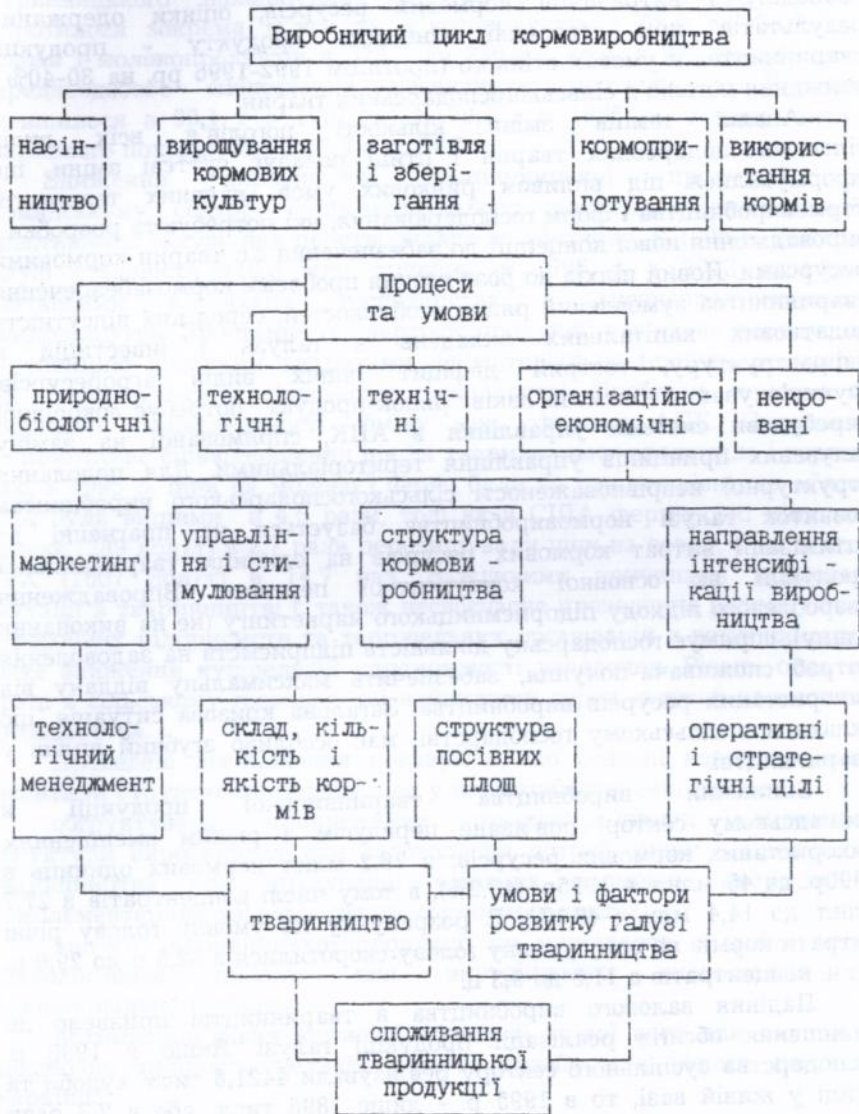

Рис.1 Схема процесу та умов виробництва кормів

розподілу і витрачання кормових ресурсів, оцінки одержаних результатів при створенні кінцевого продукту - продукції тваринництва в умовах стійкого (протягом 1992-1996 рр. на 30-40%) зниження поголів'я сільськогосподарських тварин.

Аналіз темпів зміни кількості поголів'я всіх видів сільськогосподарських тварин і птиці показує суттєві зміни, що сформувалися під впливом ринкових умов, наявних технологій кормовиробництва і форм господарювання, які потребують розробки і впровадження нової концепції до забезпечення с.г. тварин кормовими ресурсами. Новий підхід до розв'язання проблеми кормозабезпечення тваринництва зумовлений рядом особливостей, серед них відсутність додаткових капітальних вкладень в галузь і інвестицій в інфраструктуру, гострий дефіцит інших видів агроресурсів. Функціонування взаємозв'язків "ринок-продукт" потребує докорінної перебудови системи управління в АПК, спрямованої на заміну галузевих принципів управління територіальними. Для подолання структурної неврівноваженості сільськогосподарського виробництва розвиток галузі кормовиробництва базується на прагненні до оптимізації витрат кормових ресурсів на одиницю тваринницької продукції як основної конкурентної переваги. Впровадження розробленого підходу підприємницького маркетингу (не на виконання плану), спрямує господарську діяльність підприємств на задоволення потреб споживача-покупця, забезпечить максимальну віддачу від використаних ресурсів виробництва. Загальна кризова ситуація, що склалася в сільському господарстві, має особливо згубний вплив у тваринництві.

Зниження виробництва тваринницької продукції в громадському секторі пов'язане передусім з різким зменшенням використаних кормових ресурсів: з 78,2 млн.т кормових одиниць в 1990р. до 45 млн.т в 1995р. (45,2%), в тому числі концентратів з 27,7 млн.т до 14,4 млн. (-48,1%). В розрахунку на умовну голову річні витрати кормів на одну умовну голову скоротилися з 32,5 ц до 29,0 ц, в т.ч. концентратів з 11,5 до 9,3 ц.

Падіння валового виробництва в тваринництві призвело до зменшення обсягів реалізації продукції галузі. Якщо в 1990 р. господарства суспільного сектору реалізували 4421,8 тис.т худоби та птиці у живій вазі, то в 1995 р. - лише 1896 тис.т, або в 2,3 рази менше. Обсяг реалізації молока і молочних продуктів зменшився протягом цього періоду, з 18023 тис.т до 6766,2 тис.т, або в 2,7 рази, яєць з 8686 млн.шт. до 3642,1 млн.шт., або в 2,4 рази. В результаті промислове виробництво найважливіших видів продовольчих товарів тваринницького походження різко скоротилося, зокрема м'яса (включаючи субпродукти першої категорії) з 2763 тис.т до 957 тис.т, тваринницького масла з 444 тис.т до 222 тис.т, продукції з незбираного молока (у перерахунку на молоко) з 6432 тис.т до 1293 тис.т. Річне споживання на душу населення високоцінних продуктів

тваринницького походження на протязі 1990-1996 рр. різко скоротилося зокрема м'яса та м'ясопродуктів з 68,5 до 36,7 кг, молока і молокопродуктів з 373,2 до 230 кг, яєць з 272 до 162 шт. Середньодобове споживання населенням протеїну в Україні зменшилося з 98,1 г в 1991 р. до 79,1 г в 1995 р., в тому числі тваринного походження з 47,3 г до 30,5 г.

Зниження виробництва тваринницької продукції в громадському секторі супроводжувалося зниженням економічної ефективності галузі, яка перетворилася на збиткову. В 1995 р. збитки галузі становили 446,8 млн. гривень, в 1996 р. - 2013 млн.грн. Збитковими є навіть господарства з високопродуктивним тваринництвом. Зростання собівартості продукції пов'язане передусім з непомірно зрослими витратами на матеріально-технічні ресурси, які споживаються в сільському господарстві. Проблема полягає в порушенні еквівалентності обміну між сферами АПК. Склалося несприятливе співвідношення цін на тваринницьку продукцію і зерно. Так, в 1995 р. ціни на молоко і зерно були на одному рівні, на м'ясо ВРХ були вищими в 4,5 рази, тоді як в США фермерські ціни на молоко (289 дол/т) в 2,7 рази перевищували ціни на зерно, а на м'ясо ВРХ (1607 дол/т) в 14,7 раз. Важливими причинами кризової ситуації в тваринництві є також несвочасне проведення розрахунків переробних підприємств та торговельних організацій з виробниками; різке зниження купівельної спроможності населення. Рівень оплати праці в сільському господарстві найнижчий серед галузей народного господарства.

Проведені дослідження показують, що основні концептуальні орієнтири структурної перебудови у кормозабезпеченні полягають у:

обґрунтуванні пріоритетних товаровиробничих напрямків структури виробництва для задоволення потреб ринку в продукції тваринництва при врахуванні місцевих кормових ресурсів і комплементарних зв'язків галузі кормовиробництва;

випуск тваринницької продукції по можливості з закінченим технологічним циклом для внутрішнього споживання і міжрегіонального обміну;

оптимізація рівня кормової конверсії живої ваги для свиней і щоденного приросту великої рогатої худоби для різних регіонів України;

обґрунтування систем кормозабезпечення і їх структури на основі оптимального використання і поєднання низькоенергетичних і високоенергетичних кормів для різних типів тварин;

становлення менеджменту фермерського господарства ринкового типу;

забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва на внутрішньому і зовнішньому ринках на основі високої якості і купівельної спроможності населення. Основним для реалізації поставлених завдань є формування ресурсного забезпечення

кормовиробництва в умовах реструктуризації виробництва, оптимізації впливу державного регулювання на відтворення агресурсів. В структурі матеріальних витрат на виробництво тваринницької продукції найбільшу питому вагу займають витрати на корми.

Попит населення на продукти харчування тваринницького походження ставить підвищені вимоги до подальшого збільшення виробництва кормів в Україні, формування основних напрямків раціонального використання кормових ресурсів. Реалізація розробленого підходу в дисертації передбачає два альтернативних варіанти: створення класу власників і фінансово-виробничих об'єднань з завершеним циклом виробництва продукції: виробник-комбікормовий завод-переробне підприємство-фірмова торгівля-комерційний банк-виробник.

В роботі обгрунтовано класифікацію основних напрямків формування шляхів ресурсного забезпечення в кормовиробництві, що дозволяє в тому числі створити умови для виробництва конкурентоспроможних технічних засобів, впровадження нових організаційних форм використання складної техніки, групу заходів в галузі, пов'язаних з економічною реформою. Це пов'язано з тим, що ряд досягнень в кормовиробництві втрачено, серед них зниження питомої ваги індустріалізації галузі. Так, поставки кормозбиральних комбайнів в галузь знизилися з 3,6 тис.шт. в 1990 р. до 0,09 тис.шт. в 1995р. і потрібі в 1996р. 12 тис. шт.

Встановлено, що розв'язання проблеми білкового забезпечення тваринництва має комплексний характер, залучає в світовий обіг багато галузей, потребує значних інвестицій тощо. Переведення тваринництва на промислові технології зв'язано з стандартизацією за якістю продукції, а звідси і використання стандартних за якістю кормів. При цьому використання повноцінних комбікормів усуває багато міжопераційних переміщень, створює можливість автоматизації технологічних процесів в галузі.

В період реструктуризації кормовиробництва передбачувана кооперація інвестиційних ресурсів в комбікормову промисловість створить додаткові ресурси, допоможе реально збалансувати і оптимізувати основні раціони годівлі тварин. Встановлено, що часто комбікорми виробляються з неадекватним балансом протеїну, енергії та амінокислот, що призводить до низького рівня кормової конверсії (РКК). Звідси витрати значних кількостей корму, а низький вихід робить українське виробництво тваринницької продукції неконкурентоздатним.

В роботі обгрунтовані шляхи і розроблена програма відновлення ефективності комбікормових заводів України в нових умовах господарювання направлені на забезпечення необхідної кількості кормів (табл.1).

Виступаючи основним інтегратором виробництва тваринницької продукції, комбікормові заводи можуть значно розширити свої функції, що дасть можливість для задоволення потреб тваринництва виробляти 22-24 млн.тонн комбікормів.

В роботі розроблені методи удосконалення управлінської та організаційно-технологічної структури різних систем кормовиробництва в період реструктуризації галузі, направлені на реалізацію продуктивного потенціалу у всіх організаційних структурах виробництва. Розв'язок цієї задачі має стратегічне і національне значення. В організаційних і економічних умовах, що склалися, основна роль відводиться колективним сільськогосподарським підприємствам, які реформуються у різні організаційно-технологічні структури. Основними елементами організації та управління системи кормозабезпечення є підвищення врожайності кормових структур, створення зрошуваних культурних пасовищ, впровадження прогресивних технологій і забезпечення їх взаємодії з раціонами годівлі тварин, структурою посівних площ кормових культур тощо. Такий взаємозв'язок і узгодженість в ринкових умовах забезпечує модель кругообігу у системі кормозабезпечення - потреби населення (рис.2)

Таблиця 1

Виробництво кормів на комбікормових заводах України,
тис.тонн

Показники	1995 факт	1996 очік.	Прогноз Роки					2000	2005
			1997	1998	1999	2000	2005	в % до 1995	в % до 2000
Виробництво кормів, всього	5.4	8.5	11.0	15.0	17.5	20.0	23.4	370	117
У тому числі:									
на державних заводах	3.5	5.5	7.0	9.0	9.5	10.0	11.3	286	113
на міжгосподарських заводах	1.9	3.0	4.0	6.0	8.0	10.0	12.1	526	121
Виробництво білково-вітамінних добавок на державних заводах		0.3	0.5	2.0	2.0	2.0	2.4		120
Виробництво преміксів		0.05	0.06	0.08	0.1	0.12	0.2		167

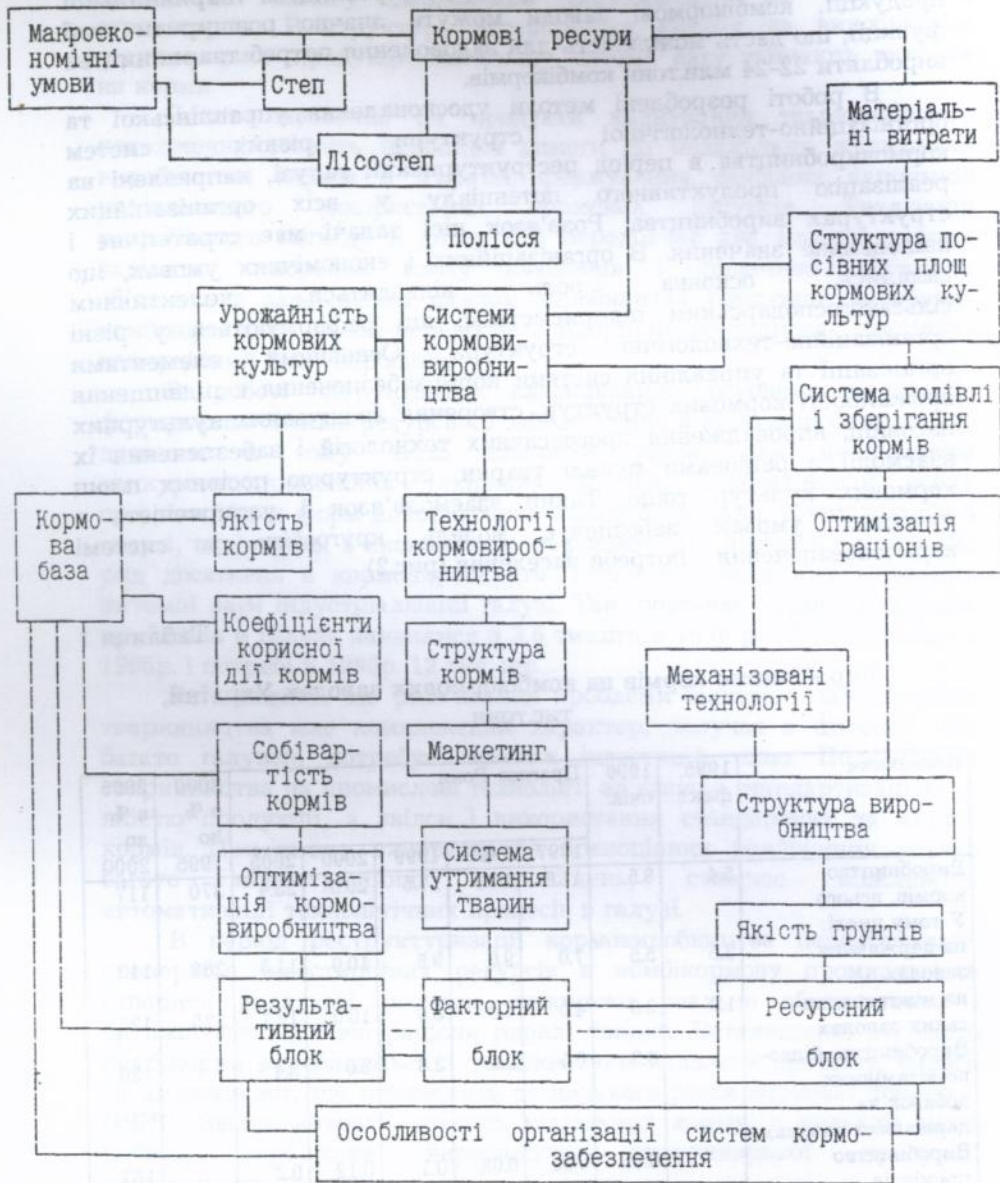

Рис. 2. Схема формування основних напрямків раціонального використання кормових ресурсів України

Нами розроблені заходи, направлені на стримання цього процесу, розрахована структура м'ясних і молочних ресурсів на основі перспективної чисельності поголів'я та її продуктивності (табл.2).

З цією метою в роботі обґрунтована структура і основні елементи бізнес-плану кормозабезпечення, який може бути застосований в господарствах. Розроблений підхід дає можливість взаємоув'язати макропоказники розвитку галузі на рівні держави з елементами управління регіонального самоврядування.

2. Формування ринку кормів на сучасному етапі відбувається одночасно з перебудовою системи господарювання, а саме використанням нових видів діяльності або процесів, надання пріоритету споживача перед виробником, оцінок потенціалу ринку і т.д., що потребує їх відповідності потребам тваринництва. Так, виробництво кормового зерна в Україні не пов'язане з потребами тваринництва і його постійне зменшення приводить до прискорення темпів зменшення поголів'я тварин.

Таблиця 2

Продуктивність корів і об'єми виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах суспільного сектору України (1996-2000 рр., прогноз)

Роки	Надій на корову, кг	Кількість корів, тис.гол.	Обсяги виробництва молока, тис.тонн	Витрати кормів, тис.ц корм.од.	
				всього	в т.ч. концентрованих
1996	1696	4579	7731,9	131289	21000,8
1998	2326	6031	14028.1	28478.3	43386
1999	2392	6122,9	14645.9	327089.9	48272.8
2000	2460	6400	15744	369420	52640

В суспільному секторі економіки виробляється 48,4% від загального обсягу його виробництва (1996р.). Питома вага підсобних господарств громадян становить 51,6%. В зв'язку з цим визначені першочергові завдання, які стоять перед працівниками

тваринницьких галузей. Це в першу чергу оформлення і гарантування працівникам ферми прав власності на матеріальні та природні ресурси, що забезпечують можливе збільшення продукції тваринництва. По друге-підвищення питомої ваги білкових, енергомістких та біологічно-активних компонентів у складі комбікормів. Поетапне переоснащення матеріально-технічної бази підприємств та розроблення державних стандартів і нормативно-технічної документації з контролю за якістю кормів і комбікормів. Розробка і застосування ресурсо- та енергозберігаючих технологій у кормовиробництві. Виконання цих завдань дасть можливість підвищити окупність кормів у 1.5-2 рази, збільшувати виробництво молока і м'яса, стабілізувати виробництво яєць і вовни до меж раціональних норм споживання.

Встановлено, що функціонування галузі кормозабезпечення в системі агропромислового комплексу України є обов'язковим елементом всіх регіональних програм розвитку тваринництва, включає в себе прогнози розвитку демографічних процесів, зайнятості населення, формування чисельності сільськогосподарських тварин та систем їх утримання, програми розвитку фермерства. Вкладання праці та капіталу в ефективну організацію кормової бази знаходять своє проявлення насамперед в системах кормозабезпечення (рис.3).

В роботі проаналізована регіональна структура систем польового кормовиробництва, для її оцінки введено ряд нових понять, виявлені залежності між факторами "розорюваність земель-посівна площа зернових культур-тип годівлі-системи кормозабезпечення", які впливають на формування кормовиробництва в умовах реформування відносин власності. Економіко-математичний аналіз кількісних і якісних ознак систем кормозабезпечення показує, що оптимальна питома вага розміру кормової площі на 100 га сільськогосподарських угідь при польовій (посівній) системі складає 56,1%, сіяно-лукопасовищній - 56,6, полонинсько-луко-пасовищній - 75,6% (табл.3).

В роботі приділено значну увагу екологічним та технологічно-біологічним вимогам до кормів і зв'язаної з ними якості тваринницької продукції. Обґрунтована сучасна класифікація кормів по показнику вмісту протеїну, необхідні рівні врожайності зернофуражних і кормових культур, технологічні та економічні засоби їх досягнення.

3. Оцінка взаємозв'язку системи "вирощування-зберігання-споживання кормових ресурсів" показує, що в силосі втрачається до 30% поживних речовин, жомі-40-50, коренебульбоплодах -20-30, соломі та сіні-25-30%. Застосування консервантів брикетування і гранулювання жому, збагачення кормів мікроелементами, використання антибіотиків і т.д. приведуть до нової технологічно високої організації кормовиробництва.

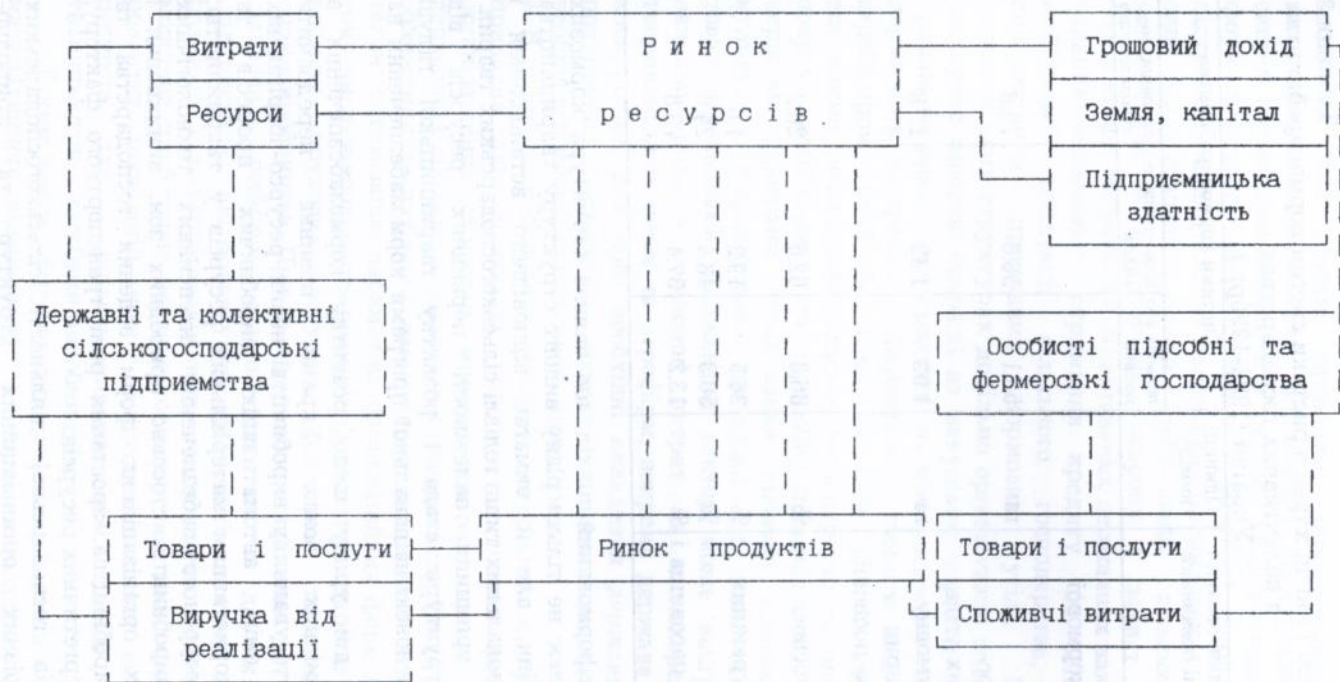

Рис. 3 Модель кругообороту продуктів і доходів в системі "Кормозабезпечення - тваринництво - потреби населення"

3. Кількісні і якісні характеристики систем кормовиробництва
в колективних господарствах
України (1992-1996рр.)

№ п.п.	Критеріальні ознаки і економічні показники	Одиниці виміру	Системи кормовиробництва		
			польова або посівна	сіяно-укопосовищна	полонинсько-лукопосовищна
1.	Розміри кормової площі:				
1.1.	На 100 га сільськогосподарських угідь	га	56.1	56.6	75.6
1.2.	На одну умовну голову тварин	га	1.02	1.42	1.78
2.	Структура посівної площі:				
2.1.	Кормові посіви, всього	%	86.8	62.6	26.2
2.2.	в зернофуражних	%	36.5	19.2	1.6
2.3.	кормових	%	50.3	43.4	24.6
2.4.	Природні пасовища і сіножаті	%	13.2	37.4	73.8

В роботі сформований підхід, що наявна структура кормових ресурсів зумовлює не тільки різну видову структуру тваринництва по зонах країни, але й вимагає відповідного встановлення і вдосконалення зональних типів годівлі сільськогосподарських тварин.

Виявлені принципи залежності первинних ресурсів від формування структури стада і розвитку тваринницької галузі повинні стати основою національної програми кормозабезпечення на 1997-2005рр.

Програма дій уряду щодо розвитку кормозабезпечення в природно-економічних зонах України повинна передбачити можливість застосування у виробництві нових ресурсо-зберігаючих технологічних змін, автоматизацію виробничих процесів та управління використанням матеріальних ресурсів у тваринництві, організаційно-ресурсного забезпечення інтенсивних технологічних схем у кормовиробництві стосовно природних зон, виникнення і розвитку нових організаційних форм ведення господарства та приватизації виробництва, зростання ролі транспортного фактору, обмеженість енергетичних ресурсів.

Аналіз процесів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств різних організаційних структур та природно-економічних зон, показує, що розроблена нами система кормозабезпечення тваринництва при участі держави повинна

включати такі основні напрямки: впровадження у практику господарювання механізму державного інвестування у розвиток систем кормозабезпечення всіх регіонів країни і підприємств різних форм власності; обґрунтування і розробку державних програм підтримки індивідуальних селянських (фермерських) господарств, як одну з основних ланок організації сільськогосподарського виробництва в майбутньому; охорону і захист навколишнього середовища; дотримання гарантованих державних закупівельних цін, надання можливості отримання кредиту під загальну вартість майбутньої продукції сільського господарства; ефективне використання природних кормових угідь. В державних управлінських структурах доцільно організувати видачу ліцензій на експортно-імпорتنі операції на закупівлю окремих порід тварин та продаж тваринницької продукції на міжнародному ринку; укладання державних контрактів з фермерами, створити нове формування - агробіопром, який би взяв на себе забезпечення біологічно-активними речовинами сільське господарство та інші галузі АПК, зокрема, комбікормову та переробну промисловість; впроваджувати державні програми страхування врожаїв сільськогосподарських культур і тваринницької продукції під майбутні контракти з товаровиробниками. Державний сектор може відігравати суттєво важливу роль у зниженні витрат на господарську діяльність тваринницьких ферм та агрофірм, зокрема держава може сприяти конкуренції, для чого необхідні вкладення державних інвестицій, поширення передового досвіду, надання кредитів, створення необхідних умов для сільського підприємця.

4. В роботі запропонована методика використання кормових ресурсів придатна для оптимізації виробництва різних форм власності і організаційних структур: молочно-товарних ферм, колективних і державних сільськогосподарських підприємств. Це зв'язано з тим, що обмеження розробленої економіко-математичної задачі включають також оптимізацію параметрів організаційних форм підприємства, в тому числі відповідність розмірів ферми (господарства) оптимальному розміру трудових ресурсів, існуючим типовим технологіям кормовиробництва. При цьому важливе значення має обґрунтування діапазонів розмірів молочно-товарних і других видів ферм (підприємств), які потребують організації кормової бази. Діапазони розмірів сільськогосподарських підприємств (ферм), при яких можливе прибуткове ведення господарства, визначається як рівнем розвитку технологій, котрі обумовлюють зміни витрат кормових ресурсів, так і співвідношенням між цінами на продукцію тваринництва і засобами виробництва.

Таким чином, обґрунтування кормової бази на основі економіко-математичного моделювання є важливим засобом, який дає змогу швидко знаходити найефективніше в умовах господарства розв'язання питання про структуру кормових норм і, відповідно,

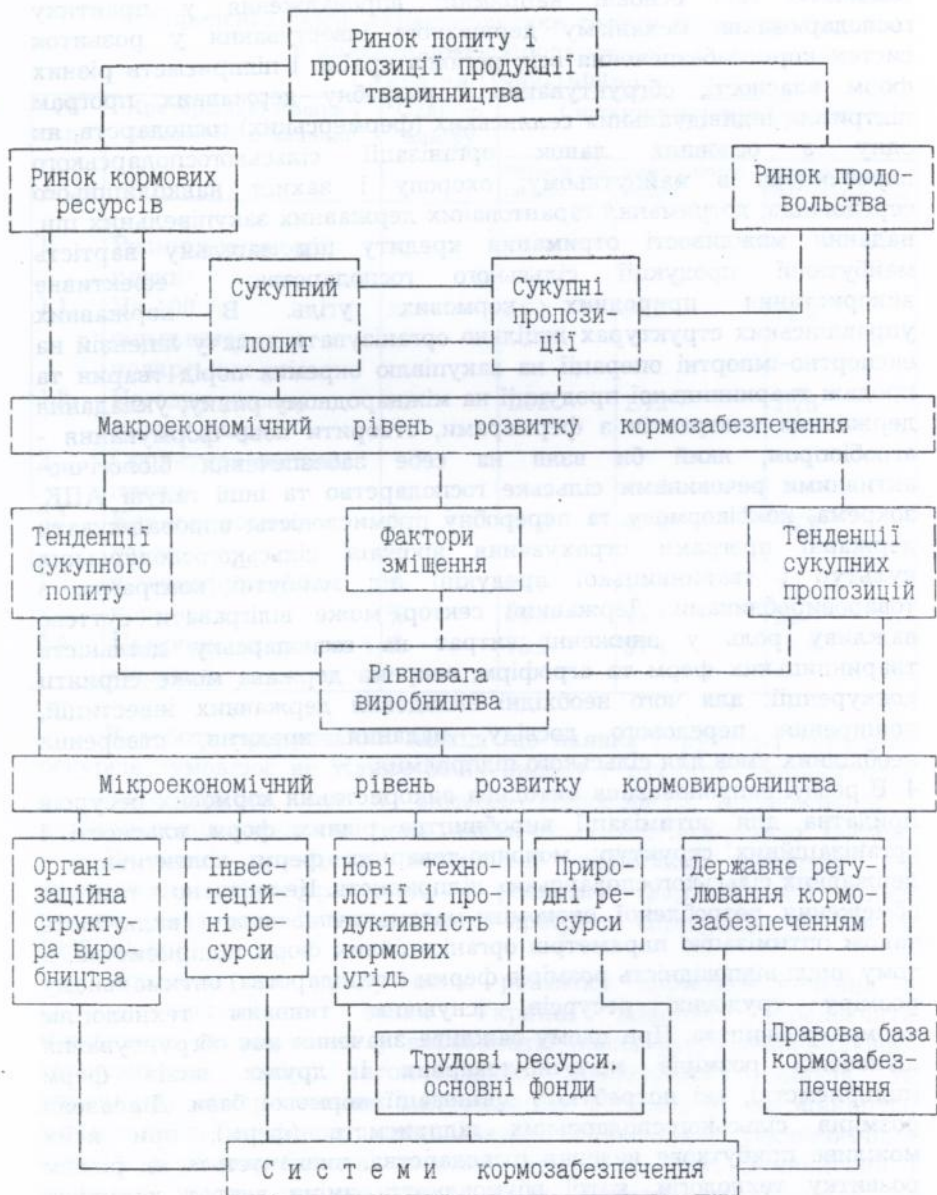

Рис.4 Схема взаємозв'язків макро- та мікроекономічного рівня систем кормозабезпечення України

проектування і організації кормової бази, які відповідають її науковим і ринковим принципам функціонування. Тому завдання тепер полягає в тому, щоб цей метод знайшов швидке і широке застосування при вирішенні конкретних завдань у масовому сільськогосподарському виробництві, починаючи від окремих господарств і закінчуючи галуззю сільського господарства в межах АПК.

Обґрунтовані в роботі принципи ресурсного забезпечення галузі кормовиробництва в умовах переведення підприємств на нові форми господарювання є важливим фактором її подальшого стійкого розвитку. Розукрупнені колгоспи та радгоспи, фермерські та інші дрібні господарства на сучасному етапі розвитку не спроможні самостійно вирішувати проблеми раціонального довгострокового землекористування для потреб тваринництва, виконувати комплекс заходів по відтворенню природної родючості кормових угідь та екологічної стійкості ґрунтів.

Тому на сучасному етапі однією з актуальних задач для економіки України є створення умов для високоефективного розвитку галузей кормовиробництва і тваринництва в усіх реструктуризованих організаційних формах господарювання на базі оптимізації структури землекористування, розроблених регіональних програм шляхом докорінної зміни внутрішньогосподарського землеустрою, структури сівозмін тощо, що дасть можливість відтворити природну здатність агроресурсів і підвищення їх ефективності.

В дисертації розроблені основні напрямки підвищення ефективності природних кормових угідь та інфраструктури галузі. На сучасному етапі формується тенденція їх явної недооцінки, вони знаходяться в занедбаному стані.

Займаючи 14,2% площі сільськогосподарських угідь України, вони забезпечили в середньому за період 1990-1996 рр. близько 8% загального обсягу вироблених і спожитих тваринництвом кормів.

В роботі проаналізована ефективність і виявлені фактори низької продуктивності кормових угідь України, структура землекористування передових зарубіжних країн і їх взаємозв'язок з розвитком тваринництва, особливості дії (узгодженого у рамках ЕС) економічного механізму стимулювання виробництва і раціонального використання природних ресурсів. Це дало можливість розробити для систем кормозабезпечення України заходи для істотного підвищення ефективності природних кормових угідь. Серед них створення культурних пасовищ, оптимізація структури затрат, розподіл інвестиційних ресурсів, ефективне використання зрошуваних територій тощо. Програма впровадження прямих вітчизняних і іноземних інвестицій у кормозабезпечення є ключовою для збільшення як кількості кормових ресурсів, так і їх якості.

Встановлено, що макроекономічна політика уряду України щодо розвитку продуктивних сил галузей АПК також впливає на об'єми інвестиції, визначаючи кількість кредитів, доступних для приватного сектора. При цьому верхня межа процентних ставок є важливим інструментом для прийняття рішень про інвестиції у кормозабезпечення на природних кормових угіддях. В роботі розроблена програма, направлена на захист і збереження природних кормових угідь України, обґрунтовані концептуальні основи функціонування природних угідь в умовах реструктуризації і на їх засадах, стимули, правила, гарантії щодо їх розвитку, шляхи поліпшення і використання наявних кормових ресурсів у всіх природних зонах України.

Особливо важливим є питання визначення права власності на природні кормові угіддя, їх розподілу між державними та приватними секторами. Якщо право власності, наприклад, за державою, то необхідно регламентувати використання природних ресурсів за встановлену плату тощо.

Пропонується також економічні заходи стосовно природних кормових угідь в кожній зоні України. Так, наприклад, в Поліссі для виробництва кормів використовується 1/3 площі ріллі, що придатна для виробництва зерна. Раціональне використання природних кормових угідь дозволяє збільшити вихід зелених і грубих кормів з гектара, приводить до позитивних зрушень в розвитку сільського господарства. З однієї сторони, в зв'язку з інтенсивним використанням природних кормових угідь держава одержить додаткову кількість молока і м'яса, які в умовах Полісся можуть вироблятися з високою ефективністю. Рослинництво при цьому одержить достатню кількість органічних добрив. З другої сторони, можливе зменшення питомої ваги кормових культур в загальній посівній площі дає можливість збільшити виробництво товарного продовольчого зерна.

Надалі доцільно створити систему постійного моніторингу природних угідь України - незалежно від їх господарської підпорядкованості.

В роботі обґрунтовані шляхи інтеграції галузей кормозабезпечення і тваринництва в системі продовольчих зв'язків на основі прогнозування і управління кормовою базою в усіх організаційних структурах господарювання різних форм власності.

В процесі прогнозування організації кормової бази сільськогосподарських підприємств повинні бути передбачені можливі зміни необхідної кількості і якості кормів, найбільш ефективна структура кормових ресурсів, яка адекватна відповідним видам сільськогосподарських тварин і сівознам, забезпечує оптимальний розмір кормової площі і ефективність виробництва кормових ресурсів в умовах радикальних змін виробничих відносин у сільському господарстві (табл.4).

Таке різке збільшення концентрованих кормів потребує збалансованих заходів щодо виробництва зернових культур.

Таблиця 4

Прогноз виробництва кормів в господарствах
суспільного сектора України, млн.тонн

ПОКАЗНИКИ	1995 р. факт	РОКИ		2000 р.	2005 р.
				в % до	в % до
		2000	2005	1995 р.	2000 р.
ПРОГНОЗ					
Виробництво кормів:					
кормові одиниці	47.7	107.4	118.7	225.0	111.0
перетравний протеїн	4.8	11.8	12.7	245.0	108.0
у тому числі в натурі:					
грубі - всього	35.8	50.9	55.0	142.0	108.0
з них: сіно	4.1	15.8	17.0	385.0	108.0
сінаж	10.8	21.0	23.0	194.0	110.0
солома	20.9	14.1	15.0	67.0	107.0
соковиті - всього	57.9	98.5	102.0	170.0	104.0
з них: силос	40.2	44.7	45.0	111.0	101.0
кормові коренеплоди	9.9	20.8	22.0	210.0	106.0
зелені	77.5	136.4	149.0	77.0	103.0
концентровані	11.5	40.1	41.0	349.0	102.0
корми тваринного походження	4.1	8.5	9.0	207.0	106.0

Встановлено, що в сучасних умовах важливим напрямком підвищення ефективності виробництва є формування механізму ринкового стимулювання активної господарської діяльності всіх регіонів: інтересів і можливостей товаровиробників, застосування сучасного аграрного менеджменту тощо.

Господарський механізм при цьому об'єднує як конкретні форми господарювання, так і систему виробничих відносин, на яких вони ґрунтуються (рис. 5).

При цьому блоки господарського механізму кормозабезпечення повинні включатися в ринкове середовище з відповідними особливостями функціонування.

Відомо, що об'єктивні умови сільськогосподарського виробництва в різних регіонах України різні, а ринок формує єдину ціну реалізації, що приводить до потенційного банкрутства сільськогосподарських підприємств, необхідності розробки таких моделей господарювання, які ефективно поєднують в собі об'єктивні (кращі ґрунтово-кліматичні умови) та суб'єктивні фактори економічного розвитку.

В Україні розроблено і впроваджено багато моделей господарювання. Так, у Львівській області на 1996 р. уже створено 325 спілок селянських господарств, 65 кооперативів, спілок та асоціацій кооперативів, 58 колективних сільськогосподарських підприємств, 40 акціонерних господарств, 31 міжгосподарське підприємство, 29 агрофірм і агроторгів, діє 8 колгоспів, 80 радгоспів, 25 інших с.г. формувань, 1139 фермерських господарств, 377,5 тис. підсобних господарств, 214,4 тис. власників землі в колективних садах і городах.

В зв'язку з цим в роботі розроблено основні засади регіональної політики сприяння розвитку підприємництва з метою досягти вищого рівня ефективності господарювання. Дослідження проблем, що пов'язані з формуванням принципів розвитку системи господарювання на сучасному етапі розвитку економіки має важливе значення для України. З точки зору кормозабезпечення тваринництва новий підхід до розв'язання проблеми не тільки в оптимізації використання природних та інших ресурсів, але й з врахуванням можливостей регіонів у вирішенні тактичних і стратегічних задач розвитку національної економіки.

Таким чином, створення нової системи кормовиробництва в умовах реструктуризації галузей АПК передбачає реформування аграрного сектору з метою появи конкурентоспроможних організаційних структур.

На сучасному етапі ускладнено міжрегіональні відносини і міжрегіональні продовольчі зв'язки. В умовах вільного виходу на зовнішній ринок не тільки окремих держав, але й розміщення на їх території окремих підприємств і об'єднань, при конкурентній боротьбі між ними доцільна координація діяльності по забезпеченню не тільки взаємних, але й зовнішніх поставок та закупок продукції АПК, в тому числі кормових ресурсів і продукції тваринництва (табл.5).

В зв'язку з цим важливим є розв'язання проблеми забезпечення технологічної і організаційної єдності виробничих процесів у кормовиробництві і тваринництві, розробка заходів,

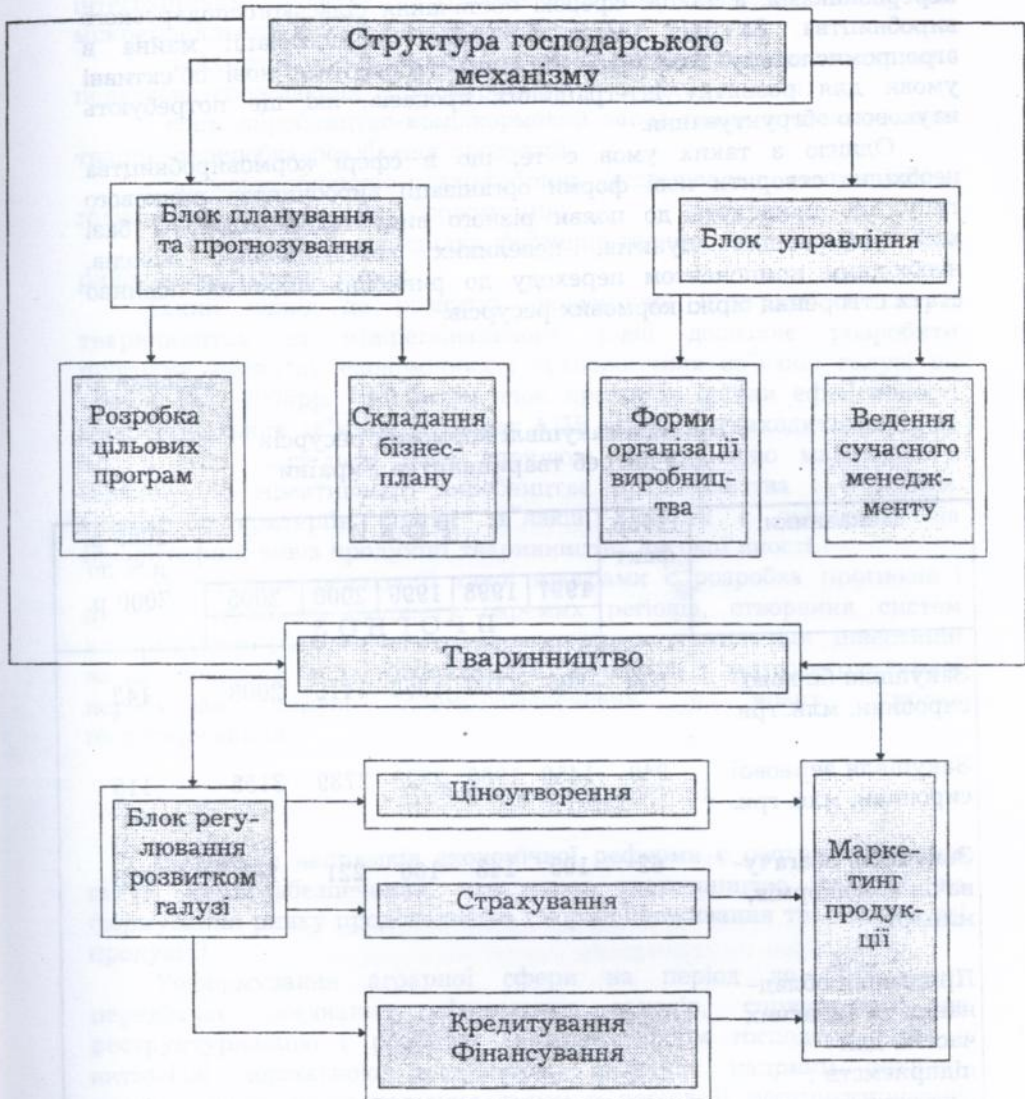

Рис.5 Структура господарського механізму в системі комплементарних зв'язків кормовиробництва України

направлених на збереження і зміцнення господарських зв'язків між виробниками сільськогосподарської сировини, її споживачами і переробниками, а також сферою постачання сільськогосподарського виробництва. За цієї умови в процесі приватизації майна в агропромисловому комплексі України створюються нові об'єктивні умови для розвитку інтеграційних процесів, які ще потребують наукового обґрунтування.

Однією з таких умов є те, що в сфері кормовиробництва необхідно створити нові форми організації виробництва ринкового типу, що приведуть до появи різного виду підприємств на базі хлібоприймальних пунктів, невеликих комбикормових заводів, необхідним компонентом переходу до ринкових відносин повинно стати створення біржі кормових ресурсів.

Таблиця 5.

Прогноз закупівлі кормових ресурсів
для потреб тваринництва України

Показники	1995р. факт	РОКИ					2005 р. в % до 2000 р.
		1997	1998	1999	2000	2005	
		ПРОГНОЗ					
Закупівля білкової сировини, млн. грв.	520	860	1180	1300	1412	2008	142
Закупівля зернової сировини, млн. грн.	940	1450	1980	2320	2739	3155	115
Закупівля збагачувачів комбикормів, млн.грн.	62	105	143	166	221	261	118
Придбання обладнання та запасних частин для підприємств :							
- на вітчизняному обладнанні, млн.грв.	1.75	6	6	6	7	9	129
- на імпортному обладнанні, млн.дол.США	-	16.5	0.8	1.4	0.8	6.6	-

Проведені дослідження дозволили виявити перспективні схеми інтеграційних процесів в кормозабезпеченні шляхом виходу на міжрегіональний ринок, в тому числі:

- замкнутий цикл системи "кормовиробництво-годівля тварин-переробка-споживання-кормовиробництво" в підприємстві;
- кормовиробництво-комбікормовий завод-тваринництво-годівля тварин-переробка-реалізація продукції;
- кормовиробництво-птахофабрика /відгодівельні комплекси/ - годівля тварин-переробка-споживання;
- кормовиробництво-спілка фермерів-годівля тварин внутрішній ринок-міжнародний ринок.

Такий підхід до розвитку економічної інтеграції в галузі тваринництва на міжрегіональному рівні дозволяє розробити програму розвитку економічних і технологічних зв'язків галузі на період 1997-2005рр. При визначенні критеріїв оцінки ефективності міжрегіональних зв'язків в рамках АПК необхідно виходити перш за все з того, наскільки вони сприяють розширенню масштабів і підвищенню ефективності виробництва продовольства і сировини. Одним із критеріїв оцінки зв'язків України є орієнтація на пріоритетний вивіз продукції тваринництва високої якості.

Механізмом реалізації такої програми є розробка прогнозів і програм аграрного бюджету окремих регіонів, створення систем інформативно-обслуговуючого характеру, впровадження інвестицій на першочергові види господарської діяльності з метою структурної перебудови галузі кормозабезпечення в нових умовах господарювання.

Висновки і пропозиції.

1. Одним з напрямків економічної реформи є реструктуризація галузі кормозабезпечення, яка через тваринництво впливає на формування ринку продовольства і норми споживання тваринницької продукції.

Реформування аграрної сфери на період до 2005 року передбачає поєднання ефективних заходів, спрямованих на реструктуризацію і розвиток ринкових форм господарювання з активною державною підтримкою, визначає напрями техніко-технологічного переоснащення галузі в період її реструктуризації. Основними шляхами такого розвитку кормовиробництва є докорінне поліпшення наявного ресурсного потенціалу, його якісних і кількісних параметрів.

Для збільшення виробництва продукції тваринництва необхідно до 2005 року довести виробництво кормів до 119 млн. тонн к. од. з вмістом протеїну до 105-110 грамів.

Розв'язання цієї проблеми потребує обґрунтування структури посівних площ кормових культур, розширення посівів високобілкових

культур, впровадження енергозберігаючих технологій, зміцнення матеріально-технічної бази кормовиробництва.

Для різних організаційних структур і розмірів товарного виробництва потрібне теоретичне обґрунтування організаційно-економічних основ їх розвитку з метою підвищення ефективності галузі кормозабезпечення.

2. В ринкових умовах на зміну виробничій приходиться маркетингова концепція підприємств різних форм власності. В зв'язку з цим надзвичайно актуальною стає потреба організації і управління галуззю кормовиробництва на основі ринкових відносин. Це пов'язано з тим, що системна стратегія взаємозв'язків "продукт-ринок" потребує відповідної системи управління АПК, спрямованої на заміну галузевих принципів управління територіальними. Реалізація такого підходу в кормовиробництві потребує необхідної державної підтримки цільових програм розвитку регіонів України на основі паритетності обміну між сільськогосподарськими товаровиробниками та іншими галузями АПК.

Аналіз основних тенденцій у формуванні галузі кормозабезпечення підприємств різних форм власності показує, що існує структурна невідповідність виробництва. В той же час інтенсивний розвиток нових технологій кормозабезпечення базується на прагненні до оптимізації витрат кормових ресурсів на одиницю тваринницької продукції як основної конкурентної переваги. Впровадження нової концепції підприємницького маркетингу (не на виконання плану) спрямує господарську діяльність підприємств на задоволення потреб споживача-покупця. Це потребує обґрунтування нових шляхів формування кормових ресурсів.

3. Дослідження управлінської та організаційно-технологічної структури систем кормозабезпечення окремих підприємств і регіонів показує, що реструктуризація галузі повинна забезпечити формування високотехнологічного потенціалу кормовиробництва, виходячи із наявного стану кормових ресурсів та зміни відносин власності.

Структурні співвідношення реструктуризованих форм сільськогосподарського виробництва не завжди бувають стійкими. При обґрунтуванні проекту організації і управління кормовою базою, основними керованими змінними є типи годівлі тварин, детально збалансовані за поживними речовинами раціони, потреба кормів та необхідний для цього розмір посівних площ кормових культур.

Розроблені концептуальні підходи по виробництву і раціональному використанню кормових ресурсів в умовах підприємницького маркетингу і вільного доступу до первинних ринків ресурсів дають можливість інтегрувати первинні ресурси кормовиробництва і праці через тваринницьку галузь по схемі: корми-ферма-продукція тваринництва-місто-закордонні ринки.

Дослідження ефективності кормових ресурсів та галузевих технологій виробництва кормів і їх взаємозв'язку з тваринництвом регіону показують, що можливості галузі повинні обумовлюватися нормами споживання продукції тваринництва.

4. Елементами системи кормовиробництва є головне джерело кормів, рівень інтенсивності кормовиробництва, організація і технологія виробництва, організація заготівлі і зберігання кормів. В різних природних зонах України, виходячи з основного джерела кормів можна формулювати чотири основні системи кормовиробництва, які мають зональне розміщення: польову, сіяно-польову, сіяно-луко-пасовищну і полонинсько-луко-пасовищну. Вони зумовлюють відповідні системи тваринництва: стійлову, стійлово-пасовищну і пасовищну. Кожна система кормовиробництва і, відповідно, система тваринництва мають різновидності, пов'язані з різновидностями мікрональних умов, виробничої спеціалізації і т.д.

Розроблені і обгрунтовані класифікаційні ознаки систем кормозабезпечення дають можливість розробити картографи земельної території України по кормозабезпеченню, формуванню чисельності тварин і розташуванню комбикормових заводів, відгодівельних пунктів, надати якісні і кількісні орієнтири розвитку систем кормовиробництва на макро- та мікроекономічному рівнях. Так, в умовах польової системи на кожних 100 га сільськогосподарських угідь повинно бути 56 га кормової площі (1.2 га на кожну умовну голову тварин), в зонах Полісся відповідно 56.6 га (1.42 га) і Українських Карпат 75.6 га (1.78 га).

Проблема підвищення якості кормів обумовлюється вимогами щодо протеїну та амінокислот, дефіцит яких знижує РКК. В дисертації обгрунтовані шляхи поліпшення якості кормів за вмістом протеїну - власне виробництво високобілкових кормів та придбання зі сторони. Розроблена класифікація кормів (за вмістом протеїну) дає можливість для кожної системи кормовиробництва розробити структуру і склад кормових культур, що забезпечують в раціонах необхідний РКК, обгрунтувати фактори, які забезпечують необхідну продуктивність тваринництва до 2005р.

5. В ринкових умовах головними показниками ефективності кормозабезпечення повинні бути: рівень кормової конверсії живої ваги для свиней і щоденного приросту живої ваги великої рогатої худоби; оптимальна вартість збалансованих кормів для всіх видів сільськогосподарських тварин; рівень прибутку та конкурентоспроможність продукції тваринництва; відповідальність категорій якості тваринницької продукції міжнародним стандартам.

Необхідні умови реформування галузі кормозабезпечення невід'ємні від розв'язання проблеми збереження маси і поживності кормових ресурсів. Дослідження взаємозв'язків системи "вирощування-зберігання-споживання" кормових ресурсів показує, що втрати кормів коливаються в межах 7-50 %, мають прихований

характер, знижують корисність кормів. Так, в силосі втрачається до 30 % поживних речовин, жомі - 40-50 %, коренебульбоплодах - 20-30%, соломі та сіні - 25-30%. В роботі обгрунтовані організаційні та економічні заходи для запобігання втрат і збереження поживності кормів, для всіх систем кормозабезпечення: сіяно-луко-пасовищної, сіяно-польової, полонинсько-луко-пасовищної. Визначені можливі фактори втрат і шляхи їх подолання на стадіях строків найбільшого нагромадження поживних речовин різних кормових культур, їх збирання та зберігання, використана їх економічна оцінка.

Розроблена система кормозабезпечення тваринництва підприємств різних форм власності повинна включати такі основні напрямки:

впровадження у практику господарювання механізму державного інвестування у розвиток систем кормозабезпечення всіх регіонів країни;

обгрунтування і розробку державних програм підтримки селянських (фермерських) господарств, як одну з основних ланок організації сільськогосподарського виробництва в майбутньому;

охорону і захист навколишнього середовища;

укладання державних контрактів з фермерами, надання гарантованої державної ціни на продукцію тваринництва, поліпшення стану кормових угідь. Так, необхідно провести культурно-технічні роботи на природних кормових угіддях до 2000 р. в обсязі не менше 470 тис.га загальною вартістю 350 млн.грн., в тому числі за рахунок держбюджету 175 млн.грн., будівництво кормосховищ на 5 млн. тонн вартістю 135 млн.грн.

Обгрунтування шляхів вдосконалення кормовиробництва в системі продовольчих зв'язків окремих регіонів на основі оптимізації ресурсного забезпечення галузі дають можливість сформувати кормову базу і її раціональну організацію на основі ефективності годівлі і норм витрат кормів на одиницю тваринницької продукції для умов конкурентоздатності підприємства і можливостей розширеного відтворення. З цією метою розроблена методика оптимізації використання кормових ресурсів на основі максимізації використання одиниці поживності корму, яка формує рівень кормової конверсії. Розроблені алгоритм і економіко-математична модель оптимального використання кормової бази сільськогосподарських підприємств враховують такі основні змінні величини і обмеження, що відповідають технологічним елементам процесу використання кормів: якість кормів, вміст перетравного протеїну і його повноцінність, різні типи годівлі тварин тощо.

Значним резервом збільшення кормової бази є створення культурних пасовищ. У зонах достатнього зволоження вони повинні стати головним джерелом зеленого корму для худоби. Приведений аналіз технологій створення і використання культурних пасовищ в різних зонах, в тому числі і в умовах зрошення дав можливість

обґрунтувати основні елементи впровадження інвестиційних ресурсів в покращання природних угідь: розмірів пасовищ, шляхи комбінованого використання і порційного випасання, система заходів по підвищенню їх продуктивності тощо. За період 1990-1995 рр. державні інвестиції в кормозабезпечення знизилися з 11,4% до 2,6% при збільшенні рівня приватних інвестицій.

Особливо важливим питанням є визначення права власності на природні кормові угіддя, їх розподіл між державними та приватними секторами.

6. Розроблена в дисертації програма інтеграції галузей в системі продовольчих зв'язків регіонів України передбачає такі напрямки:

розвиток економічної інтеграції, спеціалізації і міждержавного поділу праці з врахуванням природних і економічних умов окремих регіонів;

раціоналізація структури імпорту шляхом придбання обладнання для галузей кормовиробництва і тваринництва, біотехнологій, племінних тварин високопродуктивних порід, гібридного насіння високоврожайних і високобілкових кормових культур, що сприятиме входженню сільського господарства України в агроіндустрію розвинутих країн світу;

скорочення ввозу різних видів зерна, ряду продуктів харчування, вирішуючи проблеми покриття потреб в цих продуктах за рахунок самозабезпечення, вдосконалення внутрішнього виробництва і використання, введення нової системи управління розвитком кормовиробництва і тваринництва на державному і регіональному рівнях.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені в таких опублікованих автором працях:

I. Монографії, брошури.

1. Долинський В.П. Організаційно-економічна реструктуризація кормовиробництва в Україні.-К."Віпол" 1997.-320 с. (15,1 др.арк.).

2. Долинський В.П. Ефективність систем кормозабезпечення в природних зонах України.-К.:НАУ.1995.-240с. (10,2 др.арк.) ISBN 966-4.009-08.4.

3. Долинський В.П. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. -К.:Урожай: 1993-152 с. (7,98 ум.др.арк.) ISBN 5.337-01405.6.

4. Долинський В.П. Основные направления научно-технического прогресса сельскохозяйственного производства.-К.:Урожай, 1991. 120 с. (6,3 ум.др.арк.) - ISBN 5-337-01208.8.

5. Долинський В.П., Баренгольц Я. Облік і аналіз господарської діяльності. Підручник.-К.: Вища школа, 1995.-178 с. в т.ч. автора 3-86 с. (10,5 ум. др. арк.) ISBN

6. Долинський В.П., Біган Т.І., Волох В.А., Ліщук С.С., Топольський Ф.І. Довідник картопляра. Ужгород: Карпати. 1987.-с.390., (в т.ч. автора с.180-210).

Статті у наукових виданнях.

7. Долинський В.П., Заріцька Г.В., Галушка В.М. Вплив племінної роботи з бурою карпатською худобою на економіку скотарства в Закарпатській області. // Вісник сільськогосподарської науки. -1972.-№3.-с. 9-12, в т.ч. автора с. 10.

8. Кадієвський В.Г., Селим К., Долинський В.П. Проблеми комплексного планування виробництва цукрових буряків у регіональних агропромислових системах. // Вісник сільськогосподарської науки.-1983. №2, с.52-54, в т.ч. автора с.53.

9. Долинський В.П. Рекомендації по впровадженню обліку і контролю в дослідних і насінневих господарствах НДІ в умовах колективного підряду. Київ: Урожай, 1984, 1,3 друк.арк. с.29.

10. Долинський В.П. Удосконалення засобів дії на економічну родючість ґрунту. Москва: //Економіка сільського господарства, №5,1986, 0,4 друк.арк. с.7-12.

11. Долинський В.П. З роздачею землі не поспішати. Ужгород:// Закарпатська правда, 17 липня 1993, 0,25 друк.арк.

12. Долинський В.П. Інфраструктура виробництва цукрового буряка на Україні. Москва: // Цукровий буряк, №1, 1986, 0,25 друк.арк.

13. Долинський В.П. Ефективність племінної роботи з буро-карпатською худобою. Київ: //Наукові праці, УСГА, №35,1970, 0,3 друк.арк.

14. Долинський В.П. Економічна ефективність насінництва кормових культур. Москва: // Економіка сільського господарства, №3,1984, 0,4 друк.арк.

15. Долинський В.П. Вирощування насіння кормового буряка безвисядочним способом. Київ: //Вісник сільськогосподарської науки, №12, 1991, 0,25 друк. арк. с 14-15.

16. Долинський В.П. Потреби / технологічний регламент/ на безвисядочний спосіб виробництва насіння кормового буряка в умовах України. Київ, " Урожай", 1991 0,5 друк.арк. с.12.

17. Долинський В.П. Резерви кормовиробництва. Збірник доповідей регіональної науково-практичної конференції "Раціональне використання кормових ресурсів зони "Карпат", 1994, 0,15 друк.арк. с.35-37.

18. Долінський В.П. Технологія вирощування сої. В.Бакта-Мукачєво: //Технологія виробництва та використання сої, 1993, 0,15 друк.арк. с. 9-11.

19. Долінський В.П. Ефективність систем кормозабезпечення в природних зонах України. //Випробування, прогнозування і адаптація до виробничих умов вітчизняної та зарубіжної техніки і технології для рослинництва та тваринництва, Дослідницьке, жовтень 1995, с.7.

20. Долінський В.П. Кормова добавка метелен-декарбаміл при годівлі великої рогатої худоби. Красноярськ, Всесоюзна конференція по нетрадиційним методах кормових добавок для с.г. тварин, 1987, 0,15 друк.арк., с.42-47.

21. Долінський В.П. Виробництво сої в Закарпатті. Міжнародна конференція "Україна в світових земельних, продовольчих і кормових ресурсах, економічних відносинах". Вінниця: НАДІ кормів, 11-14 грудня 1995, 0,15 друк.арк.

22. Нова лікувальна культура. Ужгород: //Закарпатський калейдоскоп №35, 1992, 0,15 друк.арк.

23. Долінський В.П. Призупинити науково-технічний регрес у сільському господарстві. //Вісник аграрної науки, №8, 1996, 0,2 друк.арк. с.72-74.

24. Долінський В.П. Методика визначення річної економічної ефективності вирощування інтенсивних сортів і гібридів кукурудзи силосного і зернового напрямлення. Київ: 1987, 0,5 друк.арк. с.11.

25. Долінський В.П. Кормовиробництво в Україні: стан і перспективи.// Економіка АПК, №6, 1996 р. с.65-75.

26. Практичні завдання і методичні вказівки і їх виконання по спец. курсу колективний підряд на сільськогосподарських підприємствах. Методичні рекомендації. Київ, 1983. 1 друк. арк.

27. Методичні рекомендації по організації планування, обліку, контролю і матеріального стимулу при колективному підряді в сільськогосподарських підприємствах Сквирського району Київської області. Сквир, 1984, 1,7 друк.арк. с. 37

28. Методичні рекомендації по організації планування, обліку, контролю і матеріального стимулу при колективному підряді в сільськогосподарських підприємствах Білоцерківського району Київської області. Біла Церква, 1983, 1,9 друк.арк. с. 48.

29. Методика визначення економічної ефективності використання в сільському господарстві результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, нової техніки, винаходів і раціоналізаторських робіт, нової техніки, винаходів і раціоналізаторських робіт. Київ: Урожай, 1986, 0,25 друк. арк. с 83-86.

30. Методика визначення економічної ефективності використання в сільському господарстві результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, нової техніки,

винаходів і раціоналізаторських робіт, нової техніки, винаходів і раціоналізаторських робіт. Київ: Урожай, 1986, 0,15 друк. арк.

Долинський В.П. Організаційно-економічна реструктуризація кормовиробництва в Україні.

Дисертацією є рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.07.02-економіка сільського господарства і АПК. Інститут аграрної економіки УААН, м.Київ, 1997р.

В роботі запропонована методологія розвитку і функціонування механізмів організаційно-економічної реструктуризації кормовиробництва, обумовленої формуванням ринку продовольства тваринницької продукції. Розроблені організаційно-технологічні моделі кормозабезпечення для різних форм власності. Визначений вплив забезпеченості тварин повноцінними кормами на їх продуктивність і собівартість продукції в умовах конкуренції. Досліджені основні напрями впливу структурної невірноваженості сільськогосподарського виробництва на формування кормової бази господарств, формування сировинних і продовольчих ресурсів і розроблені механізми їх реалізації в регіоні. Обґрунтовані тенденції розвитку галузі і вказані шляхи вдосконалення кормозабезпечення тваринництва.

Ключові слова: корма, кормові ресурси, кормова конверсія, економічна ефективність, виробничий потенціал, власність, реструктуризація.

Долинский В.П. Организационно-экономическая реструктуризация кормопроизводства в Украине.

Диссертацией является рукопись. Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.07.02. Экономика сельского хозяйства и АПК. Институт аграрной экономики УААН, Киев, 1997г.

В работе исследованы теоретические и методические основы развития и функционирования механизмов организационно-экономической реструктуризации кормопроизводства, обусловлено функционирование рынка продовольствия. Разработаны организационно-технологические модели кормообеспечения для различных форм собственности. Определено влияние обеспеченности животных полноценными кормами на их производительность и себестоимость продукции в условиях конкуренции. Исследованы основные направления влияния структурной неуравновешенности сельскохозяйственного производства на формирование кормовой базы хозяйства, формирование сырьевых и продовольственных ресурсов, разработаны механизмы их реализации в регионе.

Обоснованы тенденции развития и намечены пути совершенствования кормообеспечения животноводства, формирование предпринимательских структур рыночного типа.

Ключевые слова: экономическая эффективность, производственный потенциал, корма, собственность, реструктуризация, кормовая конверсия.

Dolynsky V.P. Organization and Economic Restructuring of Feed Production in Ukraine.

The thesis is a manuscript. Thesis is submitted for the maintaining of the Scientific Degree of Doctor of Economic Sciences in Speciality 08.07.02 - Economics of Agriculture and Agro-Industrial Complex. Institute of Agricultural Economics of the Ukrainian Academy of Agrarian Sciences, Kyiv, 1997.

The theoretical and methodological foundations of the development and functioning of the organizational and economic restructuring mechanisms within feed production branch have been studied.

Organizational and technology models for feed production for different forms of ownership were developed. Effect of provision of animals with full-fledged products under competition was determined. Main directions of effect of the structural non-stability of agricultural production on forming of feed base of farms were studied. Forming of raw and food resources were also studied, mechanisms of their implementation in the region were developed.

The tendencies of development have been grounded and the ways to improve feed supply for animal production and also agribusiness structures formation have been projected.

Key words: economic effectivity, production potential, feed, ownership, restructuring, feed conversion.

Підписано до друку 23.09.97р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк.2,0. Обл.-вид. арк. 1,5.
Наклад 100. Зам. 254.

Відділ оперативної поліграфії
Центру Міжнародної освіти
227-12-75, 227-37-86

121558

AV 38.653